

— посилення контролю за виконанням місцевих бюджетів стосовно забезпечення прозорості бюджетного процесу на засадах розвитку демократичних і ринкових процесів в Україні.

Література:

1. Михайленко С. В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності : монограф. / С. В. Михайленко. – Одеса : ВМВ, Друк Південь, 2010. – 400 с.
2. Лисяк Л. В. До питання про пріоритети бюджетної політики / Л. В. Лисяк // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доп. II Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня – 1 червня 2007 р.) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2007. – С. 14 – 16.
3. Іващук О. Т., Кулаїчев О. П. Методи економетричного аналізу даних у системі STADIA: Навч. посібник / О. Т. Іващук, О. П. Кулаїчев – Тернопіль: ТАНГ, 2001 – 151 с.

Savchuk S. V.

Ph.D. in Economics

Ternopil National Economic University, Ukraine

THE MAIN DIRECTIONS OF MODERNIZATION OF ORDER FORMING AND LOCAL BUDGETS ADMINISTRATION UNDER THE CONDITIONS OF MARKET ECONOMY

Савчук С. В.

к. е. н.

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОРЯДКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

The article deals with the necessity of practice forming improvement and local budgets administration within budget decentralization. The main directions of modernization of order forming and local budgets administration within budget decentralization were revealed.

Keywords: *local budgets, local budgets revenues, local taxes and duties, budget transfers, budget decentralization.*

У статті обґрунтовано необхідність удосконалення практики формування і виконання місцевих бюджетів в Україні в умовах ринкової економіки. Окреслено основні вектори модернізації порядку формування і виконання місцевих бюджетів в контексті здійснення бюджетної децентралізації.

Ключові слова: *місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, міжбюджетні трансферти, бюджетна децентралізація.*

В умовах ринкової економіки в Україні гостро постає необхідність модернізації порядку формування та виконання місцевих бюджетів. Тому, одними з головних питань, які потребують невідкладного розгляду та вирішення, є дослідження проблем формування та виконання місцевих бюджетів та пошуку шляхів їх розв'язання. Адже саме від правильної організації та послідовного здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні залежить економічна та соціальна стабільність, забезпечення належного рівня життя населення, що характеризує рівень соціально-економічного розвитку регіону. Тому особливого значення набуває ефективне використання коштів місцевих бюджетів як одного з найбільш дієвих інструментів з метою створення сприятливого фінансового клімату та забезпечення економічної рівноваги на місцевому рівні.

Аналіз чинної практики формування місцевих бюджетів в Україні свідчить про недостатні обсяги власних та закріплених доходів для належного фінансування власних та делегованих повноважень органів місцевої влади. Це спричинює збільшення частки міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів, що призводить до зниження мотивації органів місцевого самоврядування щодо збільшення обсягу залучення власних фінансових ресурсів. Таке зростання ролі трансфертів при формуванні доходів

місцевих бюджетів свідчить не про зміцнення дохідної бази органів місцевого самоврядування, а про посилення їхньої фінансової залежності від центральних органів влади. Тому, з метою скорочення обсягів наданих трансфертів доцільним постає збільшення наданих прав органам місцевої влади стосовно запровадження на відповідній території власних місцевих податків і зборів. Зростання рівня ресурсної забезпеченості органів місцевого самоврядування забезпечуватиметься за рахунок підвищення фіскальної ролі місцевих податків та зборів при формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Це зумовлює необхідність перегляду складу місцевих податків та зборів, а також повноважень органів місцевої влади щодо їх впровадження, можливості коригування податкових ставок, надання податкових пільг.

Тенденції, що склалися на сучасному етапі розвитку ринкової економіки, характеризуються вже закріпленою на тривалий період залежністю процесу формування дохідної частини місцевих бюджетів від бажання органів державної влади вирішувати проблеми, які виникають на відповідній території, що позбавляє органи місцевого самоврядування фінансової стабільності. Необхідністю постає пошук таких шляхів наповнення місцевих бюджетів, які б визначали кардинально нові підходи стосовно формування дохідної частини місцевих бюджетів на основі чіткого розмежування функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також, насамперед, через здійснення ефективного розподілу доходів між різними ланками бюджетної системи. В даному контексті актуальним є вдосконалення системи міжбюджетних відносин із розробленням чітких критеріїв контролю за формуванням і ефективним використанням коштів місцевих бюджетів.

Питання щодо організації міжбюджетних відносин, основних засад оподаткування та пріоритетних напрямків бюджетної політики як на державному, так і на місцевому рівнях мають вирішуватися та розглядатися послідовно та у взаємозв'язку.

Відзначимо, що формування місцевих бюджетів здійснюється в надзвичайно складних умовах розвитку економічних процесів. Незабезпечення фінансової стійкості органів місцевого самоврядування, які безпосередньо здійснюють процес формування та виконання місцевих бюджетів, проявляється через дефіцит фінансових ресурсів і нестабільність джерел їхніх надходжень. Однією з вагомих причин цього може бути недостатнє врахування у вітчизняній практиці позитивного зарубіжного досвіду, а також невикористання розроблених науковцями економіко-математичних моделей щодо пошуку альтернативних дохідних джерел наповнення місцевих бюджетів. Такі дослідження повинні проводитися з метою розв'язання невідкладних завдань, в результаті чого на локальному рівні не вирішуються повною мірою соціально-економічні проблеми місцевого господарства та соціально-культурної сфери [1, с. 46].

На вимогу реаліям визначальним виступає поглиблення процесів бюджетної децентралізації в країні, що сприятиме посиленню ролі органів місцевого самоврядування у прийнятті ефективних управлінських рішень стосовно, в першу чергу, фінансового забезпечення регіонів. Тому пошук вагомих джерел наповнення дохідної частини місцевих бюджетів вважається одним із пріоритетних завдань місцевих органів. Важливим кроком на шляху до їхнього вирішення став розгляд законопроекту про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо реформи міжбюджетних відносин). Зокрема, даним документом пропонується новий механізм врегулювання бюджетних взаємовідносин з метою підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. Ключовим моментом стало вирішення проблем наповнення місцевих бюджетів через оптимізацію складу доходів, враховуючи функціонування бюджетної системи України в особливий період, а також спрощення процедури надання трансфертів з державного бюджету до місцевих, порядку використання коштів місцевих бюджетів.

Як відомо, основними засадами здійснення бюджетної децентралізації є надання фінансових повноважень органам місцевого самоврядування, які можуть в повній мірі максимально забезпечувати задоволення суспільними благами і послугами окремих

територій, враховуючи їхні реальні потреби. Тому для розширення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування необхідним є зміцнення власної дохідної бази за рахунок стабільних надходжень. Саме посилення фіскальної ролі місцевих податків і зборів слугуватиме фінансовою основою для забезпечення ефективного економічного і соціально-культурного розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Як свідчить зарубіжний досвід, чільне місце у структурі місцевих податків і зборів повинно належати податку на майно (в частині транспортного податку та плати за землю) в контексті внесення змін до Податкового кодексу України [2]. Однією з переваг справляння вказаного податку варто відзначити зручність у застосуванні на місцевому рівні щодо територіальної локалізації об'єкта оподаткування, що унеможливує в даному контексті ухилення від сплати та забезпечує стабільність надходжень. Однак при цьому необхідним є застосування дієвого механізму справляння податку на майно, адаптованого до вимог сучасних тенденцій розвитку бюджетної системи на основі принципу соціальної справедливості в оподаткуванні. З урахуванням даного аспекту повинна застосовуватися й оцінка оподатковуваного майна [3, с.68].

Крім того, важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів відіграють міжбюджетні трансферти. Тому важливим завданням є зменшення обсягів надання міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам за рахунок збільшення власних джерел надходжень, що забезпечуватиме максимальне задоволення потреб територіальних громад суспільними послугами органами місцевого самоврядування. Відповідно механізм міжбюджетного вирівнювання має відзначитися прозорістю та стабільністю. Обсяги власних доходів місцевих бюджетів та наданих трансфертів повинні дозволяти в повній мірі виконувати видаткові повноваження місцевих органів.

Важливим залишається питання ефективного використання бюджетних ресурсів на локальному рівні з найбільш повним урахуванням основних цілей і завдань місцевої бюджетної політики. Органи місцевого самоврядування спроможні самостійно обирати пріоритетні напрямки використання бюджетних ресурсів відповідно до наявних дохідних джерел.

На нашу думку, посиленню ефективності використання коштів бюджетів сприятиме подальше застосування у вітчизняній практиці програмно-цільового методу формування бюджетів, що збільшить можливість більш реального виконання місцевих бюджетів, виходячи із визначених на середньострокову перспективу пріоритетних на тій чи іншій території бюджетних програм та, відповідно, показників їх результативності. Це забезпечить їх повне фінансування, що збільшить задоволення територіальних громад наданими послугами органів місцевого самоврядування [4].

Тому необхідним постає наявність повного контролю як безпосередньо населенням, так і через інститути громадянського суспільства за процесами формування, розподілу та використання коштів місцевих бюджетів. Саме громадський контроль дасть змогу здійснити реальну оцінку діяльності органів влади різних рівнів, державних установ і організацій з надання адміністративних і соціальних послуг безпосередньо населенню. В умовах ринкової економіки посилення громадського контролю забезпечує дієвість органів влади щодо задоволення колективних потреб територіальної громади.

Таким чином, в контексті здійснення процесів бюджетної децентралізації необхідним є: чітке визначення сфери відповідальності органів місцевого самоврядування з урахуванням відмінностей у фінансових потребах окремих регіонів, забезпечення повного фінансування виконання покладених на органи місцевого самоврядування повноважень за рахунок повного використання власного дохідного потенціалу, стимулювання діяльності суб'єктів місцевого господарства – платників податків, що сприятиме стабільності й передбачуваності надходжень до відповідних місцевих бюджетів, а також функціонування прозорої системи взаємовідносин між бюджетами та виключення надмірної політизованості даних процесів. Неодмінною умовою виконання зазначених завдань є формування належного нормативно-правового забезпечення.

Література:

1. Панасюк Л. В. Удосконалення механізму формування фінансових ресурсів місцевих органів влади з урахуванням світового досвіду / Л. В. Панасюк // Економіка та держава. – 2010. – №1. – С.46-50.
2. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” від 28.12.2014 № 71-VIII 1132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :
3. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19/paran2#n2>.
4. Адаменко І. П. Запровадження європейських стандартів у галузі місцевих фінансів в Україні / І. П. Адаменко // Наукові праці НДФІ. – 2010. – №3(40). – С.67–77.
5. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. :
6. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Sydorovych Olena.U.
Ph.D., associated professor
Ternopil National Economic University

NATURE AND PREREQUISITES OF TAX CONFLICTS

Сидорович О.Ю.

к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ПРИРОДА ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ КОНФЛІКТІВ

The article reveals the essence of the conflict of interest between the taxpayer and the fiscal authorities with determination of the nature and prerequisites conflict of interest. The author makes the characteristics the nature of tax conflicts with the establishment of mechanisms and deployment solutions.

Keywords: *tax conflicts, conflicts of interest, the tax causes of conflict, forms of conflict between the state and taxpayers*

У статті розкрито сутність конфлікту інтересів між платником податків та фіскальним органом з визначенням природи та передумов появи конфлікту інтересів. Охарактеризовано природу податкових конфліктів з встановленням механізмів розгортання та шляхів їх вирішення.

Ключові слова: *податкові конфлікти, конфлікт інтересів, причини податкового конфлікту, форми конфлікту між державою та платниками податків.*

Упродовж розвитку теорії і практики функціонування держави, формування соціально-економічних відносин, людство усвідомило доцільність функціонування податків, трансформувавши їх розуміння із примусу з боку держави на усвідомлену, об'єктивну необхідність. Проте, навіть за умови свідомого розуміння суспільної потреби у податках, до того ж, властивого далеко не всім платникам, є ряд проблемних аспектів, пов'язаних не лише з їхнім обчисленням, сплатою чи адмініструванням, але і з психологічними, морально – етичними аспектами реалізації механізмів оподаткування.

Будучи фінансовим підґрунтям реалізації державою покладених на неї функцій, податки зачіпають інтереси держави, платників податків та окремих громадян, які отримують суспільні блага, які є зазвичай протилежними.

Держава прагне забезпечити максимум доходів, платники податків – мінімізувати витрати на оподаткування, а громадяни – отримати якомога більше суспільних благ. Розбіжність інтересів суб'єктів оподаткування в умовах відсутності усталених традицій функціонування системи оподаткування на фоні невисокого рівня життя населення, призводить до того, що органи податкової служби сприймаються громадськістю переважно негативно, розглядаються здебільшого як органи примусу, а не як інституція, що виконує важливе державне та суспільне завдання.

Будучи цілісною системою, економічна система країни поєднує різні, протилежні і часто конфліктні інтереси її учасників. При цьому, процес податкового регулювання також не позбавлений конфліктів, тому що інтереси і локальні цілі його учасників не збігаються. Особливо гостро конфліктні передумови суспільних взаємодій виникають в періоди кризових явищ в економіці, що характеризуються спадом ділової активності, посиленням